

Destijds merkte ondergeteekende daarbij op:

„Hier wordt wel zeer sterk afgeweken, niet slechts van wat men in de Chr. Geref. Kerk „neo-calvinisme“ noemt, maar ook van de theologie der gereformeerden, gelijk die in de beste vertegenwoordigers van de voor en na 1834 optredende theologen geleerd is. De dooreenmenging van de begrippen „de aanbieding ontvangen“ en „deel hebben aan“; en van de begrippen „aanbieden“ en „voorwerpelijk in bezit stellen“ en daartegenover de scheiding tusschen de begrippen „deel hebben aan“ en „onderwerpelijk in bezit gesteld worden“ moet zich wreken“ (Bazuin, 30 Sept. 1927).

Nog steeds ben ik deze overtuiging toegedaan. Het lijkt me fataal, dat ds Jongeleen (zie „Bazuin“ 30 Sept. 27) geen plaats heeft voor de leer, dat geloof en bekeering ook behooren tot de weldaden des verbonds.

Merkwaardig evenwel was onder dit alles, dat (vgl. „Bazuin“ 27 Juli '28) een der Apeldoornsche docenten (doc. Lengkeek) de verbondsbewoording van ds Jongeleen die der Chr. Geref. KERK noemde. En toen in de debatten zich ook ds Kersten mengde, en de naam van Wisse er bij naar voren kwam, kreeg de kwestie Hoofd-dan-wel-Middelaar nog dieper relief. Volgens Jongeleen (vgl. „Bazuin“, 31 Aug. '28) komt Christus in het genadeverbond slechts voor als Middelaar, die tusschen God en den zondaar in staat; hij ontkent, dat Christus er in representeert, vertegenwoordigt (bl. 23, vgl. „Bazuin“, 31 Aug. '28). Op dit punt grijpt Wisse, min of meer geprest, op de besprekingen in. Hem was n.l. voorgehouden, mede tot leering zijner tegenwoordige vrienden, dat hij destijds (in zijn geref. periode) toch ook in zijn „Geref. Geloofsleer“ gesproken had van Christus als „Hoofd“ van het genadeverbond. Zeker, antwoordt Wisse, maar daar kom ik nu van terug. Aan ds Kersten geeft hij dit bescheid:

Waar ik destijds schreef: Met Christus als het HOOFD: ook deze uitdrukking wordt in de 4e uitgave GEWIJZIGD. Het geeft aanleiding, heb ik hemerkte, tot misverstand. Ik wil liever spreken van Christus, als van den MIDDELAAR des Genadeverbonds. Met dat „Hoofd“ bedoelde ik, dat Christus, nu Adam de geboortsaamheid had geweigerd, dat Christus dezelve nu in zijn plaats den Vader heeft gebracht. (Zie Bazuin, 14 Sept. 1928.)

Wie ons vorig artikel las, zal verstaan, dat ds Kersten over deze zwenking van Wisse niet te spreken was. Hoor:

Dus is Christus niet het Hoofd van het genadeverbond? Niet de Tweede Adam? Erskine, Comrie, Boston, spreken wel van Christus als het Hoofd des Verbonds. Ook Olevianus leert dit, zeggende, dat God-Drieëenig dit verbond der aanneming opricht in den persoon des Middelaars, of in het Woord, dat vleesch geworden is. Beteekent dat iets anders, dan dat Christus het Hoofd is? De Wisse verklaart zich maar duidelijk (vgl. Bazuin, 14 Sept. 1928).

Men zal de vragen van ds Kersten — laat ons zeggen: ditmaal — niet ter zake kunnen achten. De kwestie, waar het op aankomt, is deze, of Christus partij is in het verbond der genade. Niet, of God het verbond „in“, doch of Hij het opricht „met“ Christus is het teere punt. Niet ook, of men Hem Hoofd (der zijnen) noemen mag, doch of Hij als zoodanig verbondspartij geweest is. Kersten's sympathie (zie verleden week de lijn Kersten—Fraanje) met het standpunt, thans zoo exclusief ingenomen door prof. Aalders, spreekt zich wel onoverholven tegenover Wisse uit, maar... verantwoordt zich niet, noodigt integendeel den ander tot nadere argumentatie uit. Wel onderschrijven we een deel van Kersten's bezwaren tegen Jongeleen (b.v., dat in diens vragenboekje het verbond „veruitwendigd“ wordt), maar het fijne puntje (Hoofd-dan-wel-Middelaar) blijft liggen. Van andere zijde wordt op dit punt Jongeleen—Lengkeek—Wisse (de veranderde) bijgevallen door ds Beekamp (eveneens chr. geref.). Deze merkt op (vgl. „Bazuin“, 12 Oct. '28):

In het verbond der verlossing is Christus het representeerend HOOFD: in het genadeverbond (waarvan Christus de MIDDELAAR is) NIET ALZOO: hierin is het voor ieder bondeling een persoonlijke zaak.

We zullen nu maar afscheid nemen van de chr. gereformeerden, maar niet zonder tegen ds Kersten even aan te voeren, dat hij met zijn beroep op de genoemde theologen niet veel beginnen kan. Primo, wij theologen ook maar menschen zijn, secundo, wij Kersten's eigen meening niet scherp omschreven is, tertio, wij een oogopslag ditmaal al genoeg is om te toonen, dat men in zake Olevianus elkaar maar wat napraat. Ik heb thans niet de beschikking over alle door hem genoemde auteurs. Wel over een paar. Welnu, uit Olevianus vind ik zoo maar gelegenheid dit op te diepen (Den Vasten Grondt, dat is De Articulen etc., Rotterdam, 1613):

Segt my nu waerom moeten dese twee Naturen in Christo Persoonlick zijn vereenicht?

Opdat het fundament des Verbonds der genaden, ofte der vereeniginge tusschen God ende ons, vast ende onbeweeglike bleve: soo heeft Godt gewilt dat dese twee Naturen... enz. (blz. 51, b).

Later lezen we nog in een ander antwoord, bl. 52, b:

Gelijk het van node was, het Verbondt ende de Versoeninge des menschen met God alsoo aen te vangen, dat beyde Naturen aenden Middelaar waerachtich ende geheel waren ende bleven met hare eygenschappen: Also oock, dawyl het Verbondt ende de vereeniginge met Godt inder ewichheit moet dueren (ende om dat oock na de opstandinge dit onse

vleesch ende gebeente de ewige salicheit moeten erven, Mat. 21. 31.). So ist oock van node, dat in het fundament, nemelick inden MIDDELAER DES VERBONDS (dien het AMPT opgheluyt is, ons inder ewichheit salich te maken) de menschelike Nature waerachtelick gantsch ende volcomelic aen lijf ende ziele, vleesch ende beenderen, blijve ende behouden werde inder ewichheit.

Ook op bl. 53, a wordt tusschen Christus' ampt en het verbond gelijk verband gelegd.

En in Olevianus' verhandeling over het genadeverbond ed. O. Copinga, Groningen, 1739, bl. 103) wordt wel gezegd, dat God het verbond der aanneming opricht „in“ den persoon des Middelaars, doch niet, dat Hij het doet „met“ dezen Persoon als Hoofd. Op de vraag: „met wie?“ is Olevianus' antwoord: met de menschen (200/1, want met hen was het ook in het eerste (werk)verbond verkeerd geloopt, bl. 198). Het verbond is „in Christus gegrond“ (202), maar dat is weer iets anders, dan: „met Christus opgericht“. Niet met Hem, maar „met ons“ (204) is het opgericht. „Omdat evenwel de Middelaar zelve ons uit genaden gezonden ende gesonden is... ende hy ons die verdienste ook uit genade toerekent, ende den Geest uitstort, zo is het ook in dezer voegen een genadeverbondt (204). Er is een „aanhieding der tweevoudige belofte in Christus, nemelick van de vergevinge der zonden ende de heiligmakinge, mits gaders de schenkinge van Christus zelve. En hoofdstuk II handelt „Van Jezus Christus de Middelaar des Genade-Verbondts“, bl. 210, v. De Zoon is van den Vader tot een Middelaar des verbonds gesteld, 211.

Wat voorts de theologische inzichten der amerikaanse Chr. Geref. Kerk betreft, we wezen verleden week naar Beuker, ditmaal letten we op Heyns, hoogleraar, eveneens te Grand Rapids. Zijn „Gereformeerde Geloofsleer“, niet voor niets te Sneek uitgegeven in 1927, nog maar twaalf jaar geleden, en voorzien van een voorrede van prof. dr. H. Bouwman van Kampen, zal prof. Aalders zeker niet onbekend geweest zijn. Eerlijk gezegd, juist daarom verbaasde en bedroefde het ons, dat dit nog betrekkelijk jonge werk (maar waarin toch ook de stem der ouderen zoo duidelijk doorklinkt) door hem zoo geheel wordt genegeerd, terwijl het dan toch zakelijk als ongereformeerd wordt afgedaan. 't Geval is temeer ironisch, wij het illustreert hoe gauw men in de kerk vergeet. Als iemand naar Amerika komt, die op bepaalde punten inzake de gemeene gratie anders denkt, dan sommigen in Nederland plachten te doen, dan wordt er achter zijn rug om gecorrespondeerd: pas op. In hetzelfde jaar gaat nog een ander naar Amerika, die — maar dan zonder namen te noemen — ongereformeerd noemt, wat in Amerika aan vrijwel alle oudere dominees is bijgebracht, maar er gebeurt niets. Het is leerzaam, inzooverre er door gedemonstreerd wordt, dat van deze zijde geen achterbaksche correspondentie ter waarschuwing verwacht wordt. Maar het illustreert tevens, dat — zie verleden week — men in de kerk gauw vergeet, en dat er heel wat rumoer gemaakt wordt niet om leergeschieden, maar omdat — ook hierbij denk ik niet aan prof. Aalders — het eigen haantje koning kraaien moet. Hetgeen evenwel niet zoo maar gaan zal...

Dit nu daargelaten, lezen we in Heyns' boek — en prof. Aalders had misschien beter Heyns kunnen bestrijden dan den verder van ons afstaanden Woeldekink — dat er tweërlei beschouwing van het verbond is: een reformatorische en een scholastieke (140/1):

„Volgens de reformatorische beschouwing van het Genadeverbond, zooals die neergelegd is in onze Beeldtenschriften, waren de partijen van het verbond: de drieëenige God eenzijdig en Abraham en zijn zaad of de geloovigen en hun zaad anderzijds. In de zeventiende eeuw echter kwam er met de scholastieke theologie een andere beschouwing op van de partijen des verbonds, en begon men als zoodanig te noemen: de drieëenige God eenzijdig en de uitverkorenen anderzijds... Intusschen was er in Engeland nog een andere beschouwing opgekomen, welke in den Westminsterischen Catechismus werd neergelegd als de belijdenis der Presbyteriaansche Kerk, en vervolgens ook in Nederland ingang vond. Deze noemt als de partijen van het Genadeverbond: God de Vader eenzijdig en Christus als hoofd en vertegenwoordiger der uitverkorenen anderzijds. Door deze beschouwing werden dus het Genadeverbond en de Raad des Vrodes vereenzelvigd. Met het opkomen van deze afwijkende beschouwingen was de verwarring gesticht, die tot groote schade van het geloofsleven nog altijd ten aanzien van de verbondsléer heerscht.

Ook nu citeeren we, niet om te zeggen: Heynsio locuto causa finita. Dat kan reeds daarom niet, wij hij zoowel in het tijdschrift „De Geref. Amerikaan“ als in zijn leerboek het verbond monopleurisch¹⁾ noemt, en aan de door hem verworpen beschouwing het verwijt voor werpt, dat ze het dupleurisch maakt. Misschien herinnert men zich, dat ik het verbond dupleurisch

1) Voor het verstaan van de afwijking door Heyns van een „eenzijdig“ verbond, rekene men er mee, dat volgens hem de kwestie der eenzijdigheid de vraag raakt, „op welke wijze de partijen in de verbondsluiting optreden, welk aandeel zij daarin nemen, welke rechtspositie hun daarbij wordt toegekend. Komt zij in de verbondsluiting voor als *gelijkgerechtigde* partijen, nemen zij daarin gelijk aandeel, zoodat wat ten slotte wordt vastgesteld het resultaat is van wederzijdsche *loven en bidden*, dan is dat een tweezijdig verbond. Treedt daarentegen een der partijen zoo overwegend op, dat heel de verbondsluiting van hem uitgaat, hij alleen belooft en eischt en aan de andere partij niet toegelaten wordt iets in te brengen, aan den inhoud des verbonds iets af te doen, maar deze het eenvoudig te aanvaarden heeft zoodat de andere het maakte, dan is het eenzijdig, of om den ouden term te gebruiken, monopleurisch“ (Ger. Am. III, afl. 9, 385).

(Zie vervolg op blz. 348.)

Een merkwaardig gebed.

Het gebed van Abraham voor Sodom is het eerste „groot“, plechtige gebed, dat ons in den Bijbel is vermeld en opgeteekend. Daarin treffen ons onder meer drie merkwaardige dingen.

Ten eerste, wij vinden hier een landman, die bidt voor de stad. Dit is iets zeer ongevoons. Van de oudste tijden af laat de onderlinge waardeering tusschen stad en land ontzaggelijk veel te wenschen over. Onder christenen is dit over 't algemeen niet minder, maar erger. De stad is in 't oog van den geloovige van een dorp of uit een kleine stad, het inbegrip van zonde en boosheid. De stadskerk is in hun oog meestal een half dood lichaam, vol zieke plekken, arm in kennis en ijver en van een bedenkelijke slapheid in den wandel. Vriendelijke woorden heeft men voor de stad niet over, van een medeleven in haar groote geestelijke worsteling wil men niet weten. Men gooit liever een steen naar dat Sodom! Lieten de kerkrechtelijke opvattingen het toe, dan zou men in de lijn van de regeringscommissarissen, wel een soort kerkelijken commissaris over zoo'n stadskerk willen aanstellen. Aan gegadigden voor die functie zou het niet ontbreken!

Maar zie nu Abraham, die in tenten woont en door de steppen trekt. Die als ik 't zoo mag zeggen, een bloedverwant aan de stad heeft verloren. Wat een gevaar bedreigde hem, zich als de betere te gevoelen, de getrouwe, die strenge in den wandel en op de stad neer te zien. Doch, niet alzo bij dezen Man Gods. Het is een vurig pleiten voor het behoud van de steden en haar bewoners. Hier is niet een bij voorbaat het slechte denken, maar bij hem is waarlijk een oordeel der liefde: misschien zullen er vijftig gevonden worden!

O, als in ons land meer de knieën gebogen werden voor de honderdduizenden die in onze groote steden leven, als ons „groot gebed“ er meer uitzag als het plechtige gebed Abrahams, het zou beter zijn!

Zelfs God de Alwetende, zegt: Ik zal afgaan om het te bezien, niet alsof Hij niet alle dingen wist, maar om ons te vermanen tot een rechtvaardig oordeel, zullen wij dan maar voortdelen? Of zullen wij, schoon stof en asch van onszelf, medewerkers Gods worden in Zijn Roepstemmen die nog tot een verloren wereld uitgaan?

De tweede merkwaardigheid, die met de eerste samenhangt, is deze: hier vinden wij een geloovige die bidt voor de wereld. Abraham redeneert niet: Mijn tent is safe, wat gaan mij de oordelen des Heeren aan? Nog minder in die vleeschelijke stemming, die zoo dikwijls onder de geloovigen gevonden wordt: de wereld heeft het verdiend, het wordt tijd dat God ze nu eens eindelijk straft. O, die vloekbre hoogmoed van ons, als wij op den troon van God willen gaan zitten! Waarin wij vergeten, dat het eenigst onderscheid dat er tusschen ons en de wereld bestaat, door God alleen is gemaakt in Zijn verkiezing en Zijn Verbond. Waarin wij niet verstaan, dat dit Verbond niet alleen een scheiding is, maar een binding, een verbintenis, vaster dan eenige band op aarde: in u zullen alle geslachten des aardbodems gezegd worden! Och, dat dan de huizen des gebeds waarlijk huizen des gebeds waren! Het vreeslijkste van dezen tijd acht ik wel de biddeloosheid van Gods volk. Niet door krantenartikels zal de wereld gered worden, maar door de genade Gods. Om die genade moeten wij bidden. Om genade voor Duitschland en om genade voor Rusland, om genade voor Japan en dan ook om genade voor onszelf. Dat werke Abrahams God in onze harten. Zie deze Godsmann deed maar niet een goed woordje voor Sodom, maar hij wórstelde in het gebed met God. Daar is hij een schaduw van het waarachtig en eenig Hoofd der Menschheid, der koningen Koning Jezus Christus, Die in dit ons vleesch de Voorspraak der creatuur is bij den Vader, Die ons door Zijn Geest van geestelijke egoïsten maakt tot priesters Gods.

Ten derde vinden wij hier een bondeling biddend voor een bondsbreker. In zijn bede voor Sodom, dat is voor de menschheid door Gods belofte op zijn ziel gelegd, gedenkt Abraham in het bijzonder den ondankbaren Lot, die de grenzen heeft uitgewischt, die op het kantje leeft en in de poorten van Sodom zit. Ook dit noem ik een merkwaardigheid. Het klein beginsel der gehoorzaamheid, dat genade in ons hart werkte, kan ons dikwijls zulk een groot gevoel van eigenwaarde en van meerwaarde geven. De leer des Verbonds, die Gode alleen de eere geeft, Hem als de Eerste roemt, kan zoo worden misverstaan, dat het vleesch er bij in zich zelf roemen gaat. Dan kan er dat liefdeloos oordeelen zijn over anderen, met ons gedoopt in den Naam des Drieëenigen. Die is een dooie, die is een hypocriet, die heeft een historisch geloof! Calvijn zegt, dat Christus dage-